

Міністерство освіти і науки України

Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego



Харківський національний педагогічний університет  
імені Г.С.Сковороди, природничий факультет

Akademia Pomorska w Słupsku  
Instytut Biologii i Ochrony Środowiska

II Міжнародна науково-практична конференція

# ПРИРОДНИЧА НАУКА І ОСВІТА: СУЧАСНИЙ СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

20-21 вересня 2019

## ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ

Харків 2019



розмноження і розвиток організмів та єдність рослинного і тваринного світу сформувала цілісну природничонаукову картину світу.

Пояснення явищ природи, знання її основних законів сприяють більш раціональному використанню цих законів на користь розвитку суспільства, а також формуванню матеріалістичного світогляду. Розрізняють загальне і спеціальне природознавство. Систематичне вивчення і пізнання основ природних наук і окремих найбільш загальних законів природи здійснювалися в таких напрямках вивчення основ біології, хімії, фізики, математики, астрономії, географії. Формувалися загальні уявлення про різні форми руху матерії, про закони розвитку природи і ін. Загальне природознавство стало об'єктивною потребою учнів професійних і спеціальних учбових закладів, студентів професійних шкіл [1, с. 12]. Спеціальне природознавство здійснювало підготовку фахівців у галузі природних наук для народного господарства. Для науки і освіти здійснювалося в університетах педагогічних, сільськогосподарський, медичних, геологорозвідувальних, а також у деяких технологічних і технічних вищих і середніх спеціальних навчальних закладах. Основними науковими центрами природознавства визначалися університети.

Зокрема, Харківський університет відіграв важливу роль у розвитку природничих наук та виховав цілу плеяду провідних учених. Серед них були і біологи – В. Черняєв, І. Калениченко, П. Степанов, І. Мечніков, брати О. та В. Данилевські, В. Високович, І. Щелков та ін. [2].

### Список використаних джерел

1. Георгиевский Л. Свод постановлений и распоряжений по гимназиям и прогимназиям ведомства Министерства народного просвещения. СПб.: Мин. Нар. просвещ., 1888. 299 с.
2. Багалея Д.И., Сумцов Н.Ф., Бузескул В.П. Краткий очерк истории Харьковского университета за первые сто лет его существования (1805-1905) Х.: Типография университета, 1906. 329 с.

**Ніколенко. Н.Ю.**

### **НОВІ ТА ФАУНІСТИЧНО ЦІКАВІ ЗНАХІДКИ ЖУКІВ-ТУРУНІВ (COLEOPTERA, CARABIDAE) В УРБОЦЕНОЗАХ М. ХАРКОВА**

*Харківський національний педагогічний університет*

*імені Г. С. Сковороди, Харків*

*e-mail: nikolenkonatala418@gmail.com*

**Nikolenko N.Yu. NEW AND FAUNISTIC INTERESTING FINDINGS OF GROUND-BEETLES (COLEOPTERA, CARABIDAE) IN THE URBOCENOSES OF KHARKIV CITY.** Some rare species of Carabidae for Left-bank of forest-zone of Ukraine were found in the urbocenoses of Kharkiv: *Laemostenus terricola*, *Pterostichus ovoideus*, *Synuchus vivalis*, *Amara fulva*, *Harpalus laeviceps*, *Harpalus subcylindricus*, *Ophonus diffinis*, *Panagaeus bipustulatus*, *Licinus cassideus*, *Masoreus wetterhalli*. The finds of *M. wetterhalli* (botanical garden of KhNPU, 26.6–17.09.2018 with maximum at ending of June) are most interesting as it is very rare species in Ukraine.

**Keywords:** *Coleoptera, Carabidae, Kharkiv, new finds, Masoreus wetterhalli.*

Родина жуків-турунів (Carabidae) є однією з найбільших в складі ряду твердокрилих (Coleoptera), зустрічаються в усіх географічно-кліматичних зонах, заселяють більшість наземних біотопів і стан їх вивченості досить високий. Для фауни України зазначено майже 750 видів [2, 7], але дані про поширення деяких з них досить фрагментарні. При вивченні карабідофауни різних екосистем, в тому числі і в трансформованих ценозів, іноді можна отримати нові відомості поширення та екології окремих видів, що і зареєстровано при дослідженнях Carabidae урбоценозів м. Харкова.

Польові роботи проводили у 2017–2018 рр. у ряді міських парків, насадженнях центру та околиць, приватних садибах та приміському лісі (Лісопарк). Облік жуків здійснювали, головним чином, методом ґрунтових пасток (по 12–30 на ділянку).

У результаті досліджень на території м. Харкова зафіксовано 94 види турунів з 35 родів. Більшість знайдених видів мають широкі ареали, є типовими для Лівобережного Лісостепу і характеризуються досить високою екологічною пластичністю. Проте, окремі знахідки дозволили уточнити дані еколого-фауністичної характеристики деяких видів. Так, чотири види, зареєстровані в урбоценозах м. Харкова (*Notiophilus germyi* Fauvel, 1863, *Clivina fossor* Linnaeus, 1958, *Laemostenus terricola* Herbst, 1784, *Masoreus wetterhali* Gyllenhal, 1813), не були вказані для України в останньому каталозі Adephaga Палеарктики [7]. Це не означає, що вони не були відомі з України раніше, але свідчить про недостатнє знайомство з літературними джерелами деякими авторами розділів в каталозі [1, 2, 4 – 6]. Перші три види, поширені по всій Україні і є досить численними в більшості екосистем. Загалом знахідки в урбоценозах Харкова десяти видів доповнюють дані їх поширення в Україні, а коротка їх характеристика наведена нижче.

***Laemostenus (Pristonychus) terricola* (Herbst, 1784).**

В Україні зустрічається майже повсюдно, частіше на півдні, але чисельність завжди низька. Оліготермофіл. Мезофіл. Лучно-лісовий вид [2]. В урбоценозах Харкова поодинокі особини зареєстровані в насадженнях околиць міста та в окремих парках (29.05.2018). Занесений в Червону книгу Дніпропетровської області (природоохоронний статус 3, рідкісний) [3].

***Pterostichus (Phonias) ovoideus* (Sturm, 1824).**

На території України поширений переважно в Карпатах, Поліссі, Лісостепу, можливі знахідки і на півночі Степу. Лісовий вид, умовний мезогігрофіл [2]. В природних ценозах зустрічається не часто, але іноді в урбоценозах Харкова зареєстрований як звичайний вид (10–25.09.2018, Лісопарк).

***Synuchus vivalis* (Illiger, 1798).**

В Україні зустрічається майже повсюдно, крім сухих степів. Лісовий полізональний вид. Мезофіл [2]. В природних ценозах зустрічається не часто, але постійно. В урбоценозах Харкові поодинокі відзначений в проріджених деревних насадженнях ХНПУ імені Г. С. Сковороди (06–19.07.2018).

***Amara (Bradytus) fulva* (O. Müller, 1776).**

В Україні поширений майже повсюдно, але досить мозаїчно, частіше в Поліссі та Лісостепу. Заплавно-лучний псаммофільний вид. Мезофіл [2].

Чисельність всюди низька. У Харкові поодинокі особини знайдені на околицях масиву Олексіївка (друга половина серпня–вересень 2018). Занесений в Червону книгу Дніпропетровської області (природоохоронний статус 3, рідкісний) [3].

***Harpalus laeviceps* (Zetterstedt, 1828).**

В Україні відзначений в більшості регіонів, крім степової зони та Криму. Лісовий мезофільний вид [2]. Місцями – звичайний вид в лісових ценозах. В Харкові поодинокі відзначений в насадженнях центру (територія ботанічного пам'ятника «Інститутський») (26.04–07.05.2018).

***Harpalus subcylindricus* (Dejean, 1829).**

В Україні частіше зустрічається на Лівобережжі півдня лісової зони, в Лісостепу, Степу та в Гірському Криму, але на Правобережжі – рідкісний. Степовий мезоксерофільний вид. В Харкові поодинокі відзначений в проріджених деревних насадженнях ХНПУ ім. Г.С. Сковороди (кінець травня 2018).

***Ophonus (s. str.) diffinis* (Dejean, 1829).**

В Україні – степова та південь лісостепової зони, Закарпаття, передгір'я Карпат. Зустрічається не часто в різноманітних відкритих біотопах, головним чином на луках і в мезофітному степу. Мегатермофільний мезофіл. Лучно-степовий вид [2-3]. В Харкові поодинокі відзначений на околицях міста (Олексіївка, початок травня 2018 р.). Занесений в Червону книгу Дніпропетровської області (природоохоронний статус 3, рідкісний) [3].

***Panagaeus bipustulatus* (Fabricius, 1775).**

В Україні зустрічається майже повсюдно (крім високогір'їв). Зрідка відзначений у парках і лісосмугах. У Харкові зареєстрований у Лісопарку та інших парках, але чисельність досить низька (за весь сезон 2017–2018 рр. відзначено 14 особин). Мезотермофіл. Мезофільний лучний вид [2].

***Licinus (s. str.) cassideus* (Fabricius, 1792).**

В Україні зустрічається майже повсюдно, крім Карпат і Полісся. Відносно рідкісний вид. У Харкові спорадично зареєстрований в насадженнях та газонах території ХНПУ ім. Г.С. Сковороди (кінець червня–початок липня 2018 р.). Мезоксерофільний лучно-степовий вид [2].

***Masoreus wetterhalli* (Gyllenhal, 1813).**

В Україні – Полісся, Лісостеп, Лівобережний Степ (Донецький кряж) і Гірський Крим. Зустрічається поодинокі у широколистяних та мішаних лісах, іноді на мезогігрофітних лучних ділянках. Мезофіл [2]. Біля двох десятків особин *M. wetterhalli* зареєстровані в 2018 р. (кінець червня – середина вересня 2018 р.) в деревних насадженнях Харкова (територія ботанічного саду ХНПУ), де він виявився субдомінантом (біля 1% загальної чисельності турунів). Найбільша чисельність (7 особин) відзначена в кінці червня. Вид занесений в Червону книгу Дніпропетровської області (природоохоронний статус 1 – зникаючий) [3]. На теперешній час – найбільш цікава фауністична знахідка цього рідкісного виду для України.

Подальші дослідження дозволять розширити ряд відомостей як по окремих видах, так і по карабідокомплексам урбоценозів м. Харкова.

### Список використаної літератури

1. Пучков А.В. Фаунистический обзор карабидных жуков (Coleoptera, Caraboidea) Украины. Український ентомологічний журнал. 2012. 2(5). С. 3–44.
2. Пучков А.В. Жуки-жужелицы (Coleoptera, Carabidae) трансформированных ценозов Украины. Киев, 2018. 448 с. doi: 10.15421/511802
3. Пучков О. В., Бригадиренко В. В. Рідкісні твердокрилі надродина Caraboidea (Coleoptera, Adephaga) Дніпропетровської області. Дніпро: Журфонд, 2018. 264 с. doi: 10.15421/511801
4. Різун В.Б. Туруни Українських Карпат. Львів, 2003. 207 с.
5. Эйдельберг М.М., Мальцев И.В., Перваков В.П. Видовой состав жужелиц (Coleoptera, Carabidae) Крыма. Экология и таксономия насекомых Украины. Сб. науч. трудов. Киев: Наукова думка. 1988. 61 – 68
6. Якобсон Г. Г. Жуки России и Западной Европы. С.-Пб.: Изд-во Девриена, 1905–1916. 1024 с.
7. Catalogue of Palearctic Coleoptera, 2017. Vol. 1. Archostemata – Mухophaga - Adephaga I. Lobl & D. Lobl (eds.). Leiden/Boston: Brill. 1224 p. doi 10.6084/mg.figshare.5240644

**Наволокова О.О.**

### **РОДИННЕ СПІЛКУВАННЯ ЯК ЧИННИК КОМУНІКАТИВНО-МОВЛЕННЕВОГО РОЗВИТКУ ДИТИНИ З ТЯЖКИМИ ПОРУШЕННЯМИ МОВЛЕННЯ**

*Харківський національний педагогічний університет  
імені Г. С. Сковороди, Харків  
e-mail: morly2000@ukr.net*

**Novolokova O. O. FAMILY COMMUNICATION AS FACTOR IN COMMUNICATION DEVELOPMENT OF A CHILD WITH SEVERE SPEECH IMPAIRMENT.** Family communication is one of the influential factors of personal development. Parents are the first and foremost example of broadcasting. Parents play a special role in the development of a child with severe speech disorders both in speech disorders both both in speech formation and in the process of corrective influence.

**Keywords:** *Family communication, speech disorders, speech development.*

Мовленнєві порушення органічного генезу, що виявляються в дитячому віці, мають негативний вплив на розвиток як психічних функцій дитини, так і становлення дитини як особистості. Тому, важливо, щоб в родині були створені належні умови для формування правильного мовлення дитини, починаючи з її народження.

Сім'я — це осередок первинної соціалізації дитини, яка виконує низку функцій, що дають дитині змогу в майбутньому стати повноцінним членом суспільства.